UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM

Ukrainian Museum-Archives of Cleveland
Displaced Persons Camp Periodicals Collection

Item in Public Domain or an Orphan Work:

The United States Holocaust Memorial Museum Library respects the copyright and intellectual property rights associated with the materials in its collection. According to the Library's knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work--or if you know who does--please contact the USHMM Library by phone at 202-479-9717, or by email at reference@ushmm.org.

Also available via libraria.ua.

110

НАШИМ ДІТЯМ

ЗБІРНИК-ЖУРНАЛ

Ч. 1.

ЗИМА І ВЕСНА

— Насуплю я брови, — говорить зима, —
І вітер з морозом повіє:
Усе скрізь загине — рятунку нема!
Під снігом завмре, заніміє".

— А я засміюся, — весна відмовля, —
І сонце на небі засяє:
Прокинуться луки, ліси і поля,
Усе зацвіте, заспіває".

С. Черкасенко

У ЛІСІ

Ух, як холодно!

Прокинулась маленька білочка, дивиться: лісовий струмочок льодом вкрився, замерз. Значить, незабаром прийде зима і падатиме сніг. Треба братись до роботи.

Білочка, ніби пустуючи, весело стрибає ввесь день по соснах і ялинках. Та ні, не грається вона, а збирає собі запаси на зиму. То назбирає шишок з насінням, то горішків ще найде. Стриб-стриб. Скік-скік. Он як високо вже на ялинці.

А внизу ведмідь іде. Старий уже ведмідь — великий і грубий. Ведмедиха вже обладнала леговища, вистелила листям, сіном для малих, а він ще собі походжає і дивиться, чи нема близько людських слідів, щоб не прийшлося зимове мешкання зміняти.

Пішов собі далі старий ведмідь, пострибала далі білочка. Перебігла скоренько повз старезне дерево, де жила сердита, круглоока сова. Сова ховала до себе в дупло мертві мишенята, вона теж не засипляла на зиму. Стрибає білочка і всюди бачить, як звірі працюють, готуючись до холодних днів. Ті лагодять житло, щоб переспати в нім зимові місяці, інші збирають запаси харчів.

Білочка не засне на зиму, гризтиме вона горішки і шишки ялинкові, а тепле хутро буде її гріти. Не засне зайчик, лисичка. У снігову заметіль ходитимуть лісами голодні, сердиті вовки...

Ось уже падає сніг... ух, як холодно!...

Холодно й голодно часто звірям у лісі зимою. Та нічого. Всеж виживуть дужчі й спритніші з них.

О. І.

Велетень-себелюб

Щодня пополудні верталися діти зі школи і бавилися в саді Велетня. Сад був прекрасний, великий, з зеленою і м'якою мов пух травою. Денеде поміж травою росли чудові квіти, мов зорі. І було в тім саді аж дванадцять морелевих дерев. Вони весною цвіли рожево-перловим цвітом, а восени родили багаті овочі. Пташки сиділи на деревах і так чарівно співали, що діти спиняли свої забави, щоб слухати їхнього співу.

„Які ми щасливі в цім саді", — раділи діти.

Одного дня вернувся Велетень. Він їздив у відвідини до свого приятеля, Велетня-людоїда в Корнвалії. *) І був там сім років. По сьоми роках, коли розказав приятелеві вже все, що мав розказати, він рішив вертатися до свого власного замку.

Коли приїхав, побачив, як діти бавляться в саді.

„Що ви тут робите?" — крикнув Велетень страшним голосом і діти повтікали.

„Мій власний сад є моїм власним садом", — сказав Велетень. І він вимурував високий мур довкола замку і вивісив таблицю:

Кожного, хто ввійде, покараю!

Отакий себелюб був цей Велетень.

Бідні діти не мали тепер де бавитися. Вони пробували гратись на дорозі, але там була курява і гостре каміння. Тому ходили вони довкола саду, дивилися на високий мур і тихо зітхали:

„Які щасливі були ми в цім саді."

Прийшла Весна. По всій країні розцвіли квіти, прилетіли пташки і радісно співали. Тільки в саді Велетня й далі була Зима. Пташки не хотіли співати, бо там не було дітей, а квіти забули зацвісти. Раз тільки прегарна квіточка вихилила голівку з травички. Та як лише побачила вона таблицю, їй стало жалко дітей і вона сховалася назад у землю й заснула.

І тільки Сніг і Мороз веселилися.

„Весна забула про цей сад, — гукали вони радісно, — тому ми будемо тут жити увесь рік."

Сніг покрив траву своїм білим рядном, а Мороз помалював дерева сріблом- інеєм. Потім вони запросили до себе в гості Північний Вітер.

Він одягався в кожух, вив увесь день по саді і зривав комини з замкових дахів.

„Це прекрасна закутина, — казав Північний Вітер, — ми запросимо ще в гості Град."

І прийшов Град.

Він стукав щодня по три години в дах замку, поки не побив всі черепиці. Потім бігав по саді сюди-туди, скоро, скоро, скільки лише мав сили.

Його одяг був сивий, а його віддих ледяний.

„Не розумію, чому Весна так запізнилася, — казав Велетень, коли дивився через вікно на свій холодний сад. — Всеж маю надію, що погода зміниться".

*) Корнвалія-південна частина Англії.

Але Весна таки не прийшла в сад Велетня, не прийшло й Літо.

Осінь обсипала всі сади золотими овочами, але в сад Велетня вона таки не заглянула.

„Він страшний себелюб,“ — сказала вона.

І так в саді Велетня все була Зима і Північний Вітер і Град, — Мороз і Сніг танцювали безупинно поміж деревами.

Одного ранку, коли Велетень лежав ще в ліжку, долинули до нього прекрасні звуки. Здавалося йому, немов це йдуть королівські музики і грають. Та це лише співав за вікном маленький снігур, але Велетень так довго вже не чув співу пташок, що й це щебетання видалося йому найкращою музикою.

Град перестав барабанити в дах. Замовк і Північний Вітер, а через відхилене вікно стали долітати до Велетня чудові пахощі.

„Хіба нарешті вже прийшла Весна“, — сказав Велетень, вискочив з ліжка, глянув у садок і зчудувався.

Через маленьку дірку в мурі закралися в сад діти і повлазили на дерева. На кожнім дереві, що його бачив Велетень, сиділа дитина. І така велика радість була деревам, що вони зацвіли, вбралися цвітом і легко колихали віттям над голівками дітей. Пташки літали й чудово щебетали, а квіти вихилили з зеленої трави свої голівки і всміхалися. Це була чудова картина.

Та тільки в одному кутку саду була ще Зима. Це був найдальший закуток. Там стояв маленький хлопчик. Він був такий маленький, що не міг дістати рукою до галузки. Він бігав довкола дерева й гірко плакав. А бідне дерево було все ще покрите снігом і інеєм. Північний Вітер дув і гудів понад ним.

„Ходи, ходи, маленький хлопчику“ — казало дерево і нагинало галузки. Але хлопчик був за малий.

І зм'якло серце Велетня, як він це побачив.

„Який я був себелюб, — сказав він. — Тепер я знаю, чому Весна не хотіла прийти до мого саду. Я висаджу маленького хлопчика на дерево і розвалю геть увесь мур. Нехай сад буде на віки вічні місцем забав для дітей.“

І щиро жалував Велетень, що був такий себелюбний.

Він тихенько зійшов по сходах і тихенько відчинив двері в сад. Та коли діти побачили його, так налякалися, що всі повтікали і в саді знову зробилася Зима.

Не втікав тільки маленький хлопчик. Його очі були повні сліз, і він не запримітив Велетня. А Велетень підійшов тихенько до нього, взяв його на руки і посадив на галузку дерева.

І дерево зразу зацвіло, прилетіли пташки і защебетали на галузках, а маленький хлопчик простяг свої ручки, обняв Велетня за шию і поцілував.

А другі діти, коли побачили, що Велетень вже не сердитий, прибігли знову в сад.

За дітьми прилинула і Весна.

„Це тепер ваш садок“, — сказав Велетень дітям. Він взяв велику сокиру і розвалив нею мур.

І коли вполудне люди верталися з міста, вони побачили, як Велетень грається з дітьми в саді, а сад такий прекрасний, яким ще зроду його не бачили.

Діти бавилися ввесь день, а ввечері прийшли до Велетня побажати йому доброї ночі.

„Але де ваш маленький товариш, той хлопчик, що його посадив я на дерево?“ — спитав Велетень.

Він полюбив хлопчика найбільше, бо той поцілував Велетня.

„Ми не знаємо, — відповіли діти, — він вже пішов“.

„Скажіть, щоб завтра він прийшов сюди доконче,“ — просив Велетень.

Але діти сказали, що не знають, де живе маленький хлопчик, і взагалі перший раз його бачили.

Велетень дуже зажурився.

Щодня, після шкільних занять, приходили діти гратися в садок Велетня. Але хлопчика не було. Велетень любив усіх дітей, але він дуже тужив за своїм першим малим приятелем.

„Я так хотів би його стрінути“, — казав він часто.

Минали літа. Велетень постарівся й послаб. Він вже не мав сили гратися. Сидів лише у величезнім кріслі, дивився на садок і тихо говорив:

„У мене є багато гарних квітів, та діти це найкращі квіти.“

Одного зимового ранку, коли він одягався, дивився у вікно. Тепер він любив і Зиму. Знав, що тоді Весна спить тільки, а квіти відпочивають.

Нагло він зі здивовання протер очі, дивився й дивився.

Побачив чарівну картину: в найдальшім куті саду одно дерево було вкрите білесеньким цвітом. До долу схилялись золоті галузки, на них срібні овочі, а під деревом стояв хлопчик, що його любив Велетень.

Безмірно врадуваний збіг Велетень по сходах і опинився в саді. Він скоро пішов стежкою і наближився до хлопчика. А коли вже був зовсім близько нього, побачив на маленьких долонях дитини рани від двох цвяхів і такі рани на маленьких ніжках.

„Хто смів зранити тебе? — спалений від гніву Велетень. „Хто посмів тебе так зранити? Скажи мені, щоб я міг взяти меч і забити його!“

„Ні! — сказало дитя. — Бо ці рани це — рани любови.“

„Хто ти такий?“ — спитав Велетень. Його огорнув невимовний страх і він став на коліна перед дитиною.

Хлопчик всміхнувся до Велетня.

„Колись ти дозволив мені гратися в твому саді, — сьогодні підеш ти у мій сад, — у Рай.“

І коли під вечір прибігли діти в садок, вони знайшли Велетня мертвим під деревом, що цвіло білим цвітом.

Оскар Вайлд

(Переклад з англійської мови)

РУКАВИЦЯ

Білі, мов з кришталю,
Вулиці села.
Йшла маленька Галя,
Дивну річ найшла.

А яку?
Ось таку:
І широку, і тяжку,
Ніби вилиту із криці,
Велитенську рукавицю.
В ній зуміли б поміститься
Може й тридцять рученят.

Галя рукавицю
Узяла мерщій,
Буде грітись киця
Залюбки у ній.

А яка?
Ось така:
І велика, і пухка,
І старенька вже, вусата.
Тяжко їй на піч стрибати —
В рукавиці буде спати,
Буде спати залюбки.

Леонід Полтава

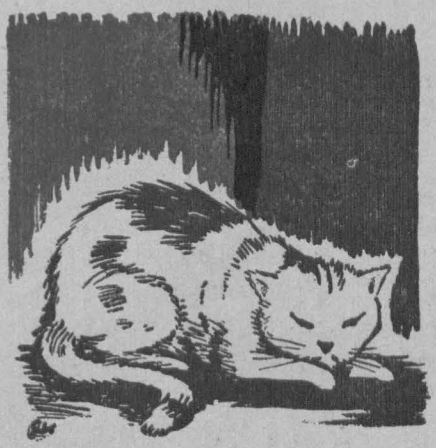

Чому синичка червоногруда?

(казочка)

Давно-давно замели одне село в Україні глибокі сніги. Люди не могли знайти кремiння, щоб викресати вогонь. Вони позамикалися в хатах і майже позамерзали.

В той час понад селом летіла сивогруда синичка. Вона так змерзла, що впала на вигін серед села.

І якраз тоді з далекої, холодної півночі прибрив снігами білий ведмідь. Він глянув на засипані снігом хати і заричав:

— Скоро всі люди тут замерзнуть і я стану паном цієї землі!

Синичка аж здригнулася, коли почула цю ведмежу погрозу.

— Ні! Не буде цього! — сказала вона і піднялася вгору та полетіла на південь. Там найшла вона друге село, де на вигоні горіла ватра.

Синичка обігрілася, схопила з ватри запалену галузку і полетіла назад. Вона прикривала своїми маленькими крильцями вогонь від вітру. Коли прилетіла в замерзле село, вигребла ніжками ямку в снігу і поклала в неї запалену галузку.

Потім швиденько пошукала й принесла ще одну суху галузку і вже дві галузки палахкотіли веселим вогнем.

— Гори, гори, вогонь, рятуй людей! — сказала синичка і метнулася за хмизом.

Поки вона шукала хмизу, прийшов ведмідь. Він побачив вогонь і став злісно задмухувати його.

— Гу-гу-гу! Задму, задму! — гудів він.

І вогонь погасав, тільки останні іскорки ще тліли.

Як ведмідь відійшов, прилетіла синичка. Вона принесла хмизу і своїми маленькими крильцями стала знову роздмухувати вогонь.

— Гори, гори вогонь, рятуй людей, — промовляла пташечка. Вогонь розгорівся і синичка полетіла за новими галузками.

Але ведмідь прийшов знову.

— Гу-гу-гу! Задму, задму! — зловісно гудів він і став

знову задмухувати і затоптувати вогонь. І вогонь погас.

Зрадів ведмідь і почвалав між хати поглянути, чи люди вже позамерзали. Заглядав у вікна і голосно ревів:

— Гу-гу-гу! Тепер моя земля! Гу-гу!

В маленької синички завмерло серце, коли вона, замість ватри, побачила тільки купку почорнілих галузок і попелу.

Вона розпачливо кинулась розгортати галузки і попіл. І ось на самому дні побачила маленьку іскорку.

З радості вона стала ще сильніше махати крильцями.

— Гори, гори вогонь, рятуй людей!

Але іскорка таки не розгоралася. В пташечки вже зовсім не ставало сил, але вона далі припадала до іскорки, роздмухувала її, хоч іскорка болючо пекла їй груди. На грудях у неї було дрібнесеньке й сухеньке пір'ячко. Воно загорілося від іскорки, стало жевріти. Від пір'ячка зажевріли галузки. Синичка ще дужче замахала крильцями, аж загорілося багато галузок. Незабаром серед вигону замерзлого села запалахкотіла ватра.

Червоне світло вогню заграло на віконцях хат. Люди виглянули й побачили ватру. Повиходили радісно з хат, брали палаючі галузки і розпалювали в хатах вогонь. А потім схопили палаючі головні й вигнали ними ведмедя.

— Геть від нас! Геть до свого льодового царства! — кричали йому вслід.

І ведмідь, тяжко чвалаючи, побрив снігами на північ.

Знеможену маленьку синичку знайшли люди коло ватри в снігу. Одна старенька бабуся забрала її до себе в хату. Синичка одужала й гарно співала про близьку весну. Але на грудях у неї залишилась від вогню червона пляма. І з того часу синички — червоногруді.

Івга Шугай

Несподіванку милу приніс
День вчорашній малому Миколі:
Дядько з міста дарунок привіз —
Нагороду за успіхи в школі.

Хлопець глянув — і щастям засяв:
„Це ж »Історія Рідного Краю!«
Дядьку... ах, як я палко бажав
Тої книжки — отої, що маю“.

Розгортаєш її — і в цю мить
Оживають листки давниною:
Ось Дніпро сивоусий шумить,
Княжий стяг лопотить під горою.

Сірий город з-за башт і валів
У степу причаївсь на сторожі,
В нім збирає відважних орлів
Князь, що знає затії ворожі.

І лунає вже покликом сурм
Незаплямлена відступом слава,
Переходить країни, мов тур,
Святослав і вся рать Святослава.

Степ дуднить і колеса скриплять,
А в степу — дим стовпами: „Татари!“
І вже села, мов свічі горять,
І невільники йдуть, мов отари.

Креше іскри очима хлоп'я,
І кулак затискається люто:
„Чом не був тоді лицарем я?
Я зубами порвав би їх пута...“

Але, що це? — З димів і пожеж
Вибігають козацькії коні;
Вийшла Січ у простори без меж,
Щоб спинити татар у розгоні.

А з-за хвиль, з-за шумких бурунів
Виринає козацька фльотиля,
На шаблях несе кару і гнів
Сагайдачний за біль і насилля.

Виступають гетьмани з палат
І ворушать полки булавою,
Чути гуркіт гетьманських гармат,
Дуже „Слава“ лунає горою.

На зелені карпатські верхи
Вже стрілецькі спинаються стежі —
Аж на Київ ведуть їх стежки
Рідний стяг застромити на вежі.

Згорнеш книжку — і привид розпливсь,
Тільки думка, мов пташка літає:
Як я стану великий колись,
Поможу Тобі, Рідний мій Краю.

В. Переяславець

Княжна Ганка - Анна королева

Було це року Божого 1048. На вулицях Києва рух і метушня. Перед Софійським собором зібралося багато народу, а найбільше молоді.

— Княжну Ганку сватають! — Княжну Ганку хочуть у нас забрати! — Хто? — Куди? — Бог зна, та мабудь далеко, бо таких гостей ми ще тут не бачили.

Ім'я княжної перелітає з уст до уст, бо всі її знають і люблять цю останню доню князя Ярослава Мудрого, красуню білявку. Вже її сестри одна за одною, як білі голубки, вилетіли з-під рідної стріхи і розбрилися по світі: старша Єлисавета до Норвеґії за королем Гаральдом, друга до Угорщини на королівський престіл, тітка Предислава до Польщі, а тепер оця остання їх покидає.

— Приїхали посли з Франції, — відізвався старший княжин, знать свідомий двірських справ.

— Зачули з другого кінця Европи про незвичайну красу нашої княжни і просять її за жінку для свого короля. Він, кажуть, удівець.

— І за старого віддамо нашу панну? — аж зойкнула якась жінка.

— Не кожен удівець уже й старий, — боронив поважний міщанин. — Та й нашій княжній внедовзі двадцять п'ять літ минає.

— А ти був на її хрищенні, що так роки вирахував? — цокотіли дівчата. — Красна то й молода, літ їй не рахувати.

— Удівець чи молодець, та ні один уже не складатиме таких віршів-пісень, як королевич Гаральд для княжни Савети, — вмішався в розмову молодий парубок. Наш князь не хотів її спершу за нього віддати. Мовляв, такий принц без престолу і без великих грошей мусить вперед чимсь прославитися, щоб подружжя не зда-

Софійський собор у Києві (давніший вигляд)

валось нерівним. І королевич пустився у світ добувати слави й дівчини. А в тому часі зложив 16 пісень, усі з однаковим закінченням.

Зацікавленим дівчатам хотілося хоч одну з цих пісень почути. Молодий парубок не дався просити і затягнув звучним голосом, немов співав:

„Я вмію вісім штук: вмію складати вірші, добре їжджу конем, вправний у плаванні, вивчився совгати на лещатах, потраплю кидати спис і веслувати — але руська дівчина в золотій гривні таки мене не хоче“.

—Не одна тільки краса притягає чужинців до наших князівен, — заговорив інший з громади. — Знають усі, що княжна Ганка принесе мужеві в посагу чималу суму золотих дукатів, битих у Візантії.

—А наш князь Ярослав один з перших тепер в Европі, — промовив юний лицар, що в шоломі й з мечем при боці немов готовився у похід. — Наша держава сьогодні просторніша, а може й могутніша від тої далекої Франції. А наш Київ може бути суперником щодо краси з грецькою пишною Візантією.

Гомонить, журиться народ долею своєї княжни. А вона сама у батьківських теремах до матері припадає, сльози проливає. Княгиня Індіґерда доню розуміє, бо вона ж сама з далекої півночі, зі Швеції прибула на Русь, покинувши батьківщину й родину.

А князь Ярослав підводить любенько заплакане личко Ганки й мовить:

— Утри сльози доню! Така вже доля князівен, що мусять розходитися по світі. Пішли твої сестри, тепер черга на тебе. Франція — край багатий, гарний і просвічений. Пам'ятай, що ти унука славних витязів русичів і могутніх візантійських імператорів по бабці Анні, доньці цісаря Романа.

А митрополит Іларіон, що стоїть тут же при княжій родині, благословить Ганку на нове життя, і, надівши на неї золотий хрестик, мовить:

— Не забувай своєї віри й свого обряду, хоч у Франції та сама віра, що й у нас. Ми й вони підлеглі одному найвищому патріярхові в Римі. Та ще й великий князь, твій батечко, застеріг собі у послів, щоб ти мала там свого священика і капличку для богослуження в нашому обряді.

Княжна Ганка слухає покірно усіх, але на душі в неї холоне. І довго ще по відході батька й митрополита сидить з матірю й двірськими дівчатами в жіночій половині терему, і плаче, думаючи про невідоме майбутнє.

А через тиждень-два перед княжим двором стояло французьке посольство і княжа родина, що провожала княжну Ганку в дорогу. В посольстві був єпископ Рожер зі Шальон над Марною, Ґотіє Савейра, єпископ з Мео і кілька пишно вбраних вельмож. А князь Ярослав зі свого боку придав доні до проводу п'ятьох щонайчільніших своїх бояр і священика Нікона, а княгиня бояриню Савишню і дві двірські служниці.

Не плаче вже княжна Ганка. Гордо несе голівку, не хоче показати перед чужими сліз і страху. Довкола стояли товпи киян, а коли княжна, вбрана в оксамитну шубку, підбиту соболем, в такій же шапочці на білій намітці і в теплих сап'янцях, сідала у м'яку повозку, зашумів народ в один голос:

— Прощай нам, княжно! Хай сонцем стелиться тобі дорога! Пануй на здоров'я, собі на щастя, а землі руській на славу!

Далека путь з Києва до Парижу кіньми і возом. Вже й зима минула, поки туди прибули. 14 травня, в часі Зелених свят відбулося королівське вінчання в місті Реймс. Українська княжна Ганна стала королевою Франції, жінкою Генрика І.

* * *

Королівську кімнату в замку Санл під Парижем залягає тишина. Королева Анна сьогодні від ранку схвильована. Прибуло посольство з Києва, привезло вісті з рідного краю про княжий двір, про родину, про близьких, колись серцю дорогих.

Скільки за той час перемінилося: Не живе вже батько, великий князь

Ярослав Мудрий, а на київському престолі сидить тепер найстарший його син, Ізяслав. А другі сини, брати Анни, панують на своїх уділах — пошукали собі жінок на чужих дворах: грецькім і англійськім, а В'ячеслав і Святослав одружилися з німецькими князівними.

Вона вже 15 років пробуває у Франції — вже три роки, як овдовіла і одного сина поховала, а тепер обняла опіку над молодим королем Филипом.

Покійний король Генрик хотів ще за життя свого, на випадок смерти, закріпити за Анною управу королівством в імені малолітнього сина, але вона сама зріклася влади на користь королівського брата. Чи не чулася на силах правити державою? Вона, онука мудрої княгині Ольги і цілого ряду могутніх імператорів Візантії? Ні, — воліла бути лише дорадницею й опікункою.

І без того всюди мала голос, а її підпис видко було за життя і по смерті Генрика на різних урядових письмах. І на почестях їй не збувало. Сам тодішній папа, Микола II., прислав на її руки лист, повний похвал „для її вірности, добродійности і всяких чеснот, якими вона украшає свою королівську достойність".

Сидить королева задумана у великому різьбленому кріслі, а через високі, вузькі, навстяж відчинені вікна вливаються пахощі з королівських городів.

Тишу перебиває час від часу тільки голос дзвонів з близького манастиря, що його побудувала тут королева Анна разом з церквою в формі хреста. Королева залюбки прислухується сьогодні до голосу дзвонів і пісень монаших. Вона не передчуває, що манастир цей стоятиме ще довгі роки, аж до французької революції (1790 р.), що пам'ять нашої княжни житиме в серцях ченців і довколишніх селян і щороку відправлятимуть заупокійне Богослуження в річницю її смерти, а ігумен видаватиме в той день обід для 13 убогих удів.

Спомини налітають на думку. Десь

Анна Ярославна

з глибини пам'яти виринають перед королевою образи минулого. Не може від них відірватися. Дніпро широколентий, чудовий Київ, княжий двір, величава Софійська катедра, Золоті Ворота, веселе дівування при батьках.

Згадався і стрий Мстислав „з великими очима", такий завзятий у боях, а такий ласкавий до дітей і своєї лицарської дружини. Войовничою вдачею нагадував прадіда Святослава; у сміливих походах дійшов аж на далекий Кавказ, побив плем'я касогів над Кубанню, переміг у двобою їх вождя Редедю і затвердив там за собою землю Тьмутороканську.

Французька королева забуває на мить, хто вона і де вона, а переноситься гордою думкою на безмежні простори батьківщини.

Вже двічі заглядав у кімнату королівський секретар з паперами до підпису, аж утретє помітила його королева і покликала до себе.

— Що там маєте, графе? — спитала, повертаючись з країни спогадів у живу дійсність.

— Підтвердження даровизни для манастиря в Суассон, Ваша Милосте, — відповів секретар, підсуваючи королевій документ до підпису.

Звичаєм було тоді, що княгині ставили тільки знак хреста перед своїм підписом, який дописував уже сам секретар. Але цим разом королева Анна затримала довше перо в руках, а потім, всміхнувшись, старанно щось писала. А коли секретар відібрав письмо, то побачив, мабуть уперше в своїм житті, чіткий підпис королевої славянськими буквами — кирилицею:

АНАРЪНА

себто: *Анна Рьина, — Анна королева.*

Константина Малицька

ДНІПРО

Чудовий Дніпро тихого погожого дня, коли вільно й плавно несе крізь ліси й гори повні води свої. Ані ворухнеться, ні загуркотить. Дивишся — і не знаєш, лине чи стоїть на місці його величня широчінь.

І здається, ніби всього його вилито із скла. І ніби він — блакитний дзеркаловий шлях, безмірно широкий, без кінця довгий, мерехтить і в'ється зеленими просторами.

Любо тоді і палючому сонечку глянути з високости та спустити проміння в холод скляних вод, і любо прибережнім лісам яскраво відбиватися у водах... Пишний! У цілому світі нема кращої за нього ріки.

Чудовий Дніпро і теплої літньої ночі, коли все спить: і людина, і звір, і птах, тільки сам Бог величньо оглядає і небо і землю, і величньо струшує ризу. Від ризи розлітаються зорі; зорі палають і світять над світом, і всі разом відбиваються у Дніпрі.

Чорний ліс, обвішаний сонними воронами, і старі розломані, гори, нахилившись, силкуються хоч довгими тінями закрити його, дарма! Нема нічого такого в світі, що здолало б покрити Дніпро.

Синій-синій рине він плавким розливом, і серед ночі, як і серед дня, видно його, скільки оком скинеш. Пеститься й пригортається він до берегів від нічної прохолоди і стелить по собі срібну стягу, і вона спалахує, немов лезо доброї шаблі; а він синій, знову заснув. Чудовий і тоді Дніпро, і нема в світі ріки, кращої за нього.

Коли ж заходять по небу сині хмари, мов гори, а чорний ліс хитається до коріння, дуби тріщать, а блискавка, ламаючись між хмарами, раптом осяє увесь світ, — страшний тоді Дніпро!

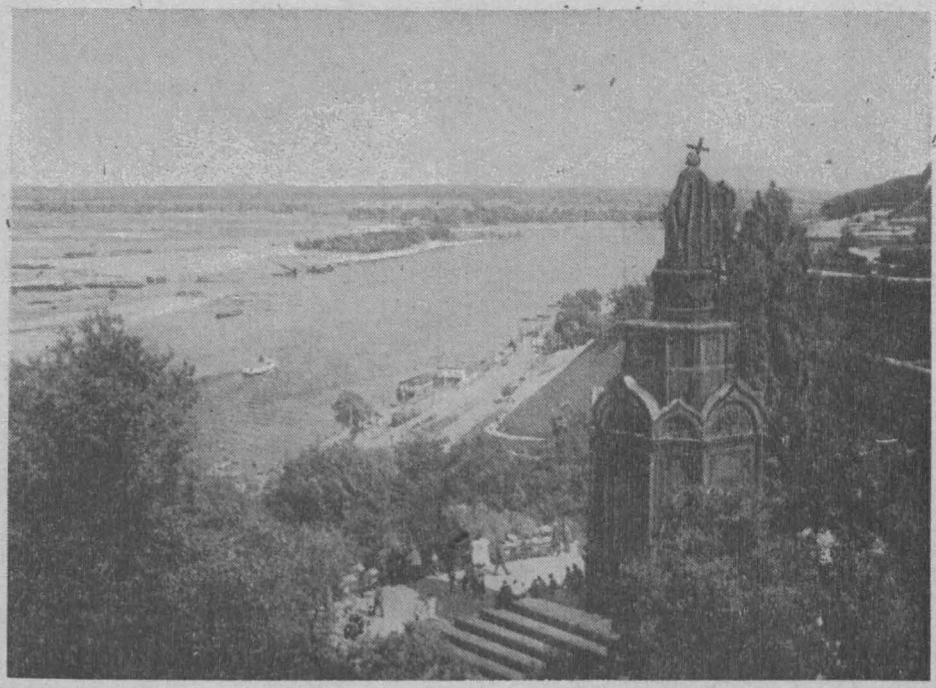

Пам'ятник Володимира Великого над Дніпром у Києві

Водяні горби гуркотять, б'ючись об гори, і з блиском та стогоном відбігають назад, і плачуть, і квилять у далині. Дико чорніють поміж войовничими хвилями обгорілі пні і каміння на березі, що випнувся вперед.

І б'ється в беріг, то здіймаючись угору, то спускаючись униз, човен, що хоче причалити до берега. Хто з козаків наважився гуляти в човні тоді, коли розгнівився старий Дніпро?

Микола Гоголь

ЛЬОДОЛІМ

Без упину, без утоми
в бурі, в громі,
в льодоломі
з-під зимової кори
міцно вирвавсь Дніпр старий!
Крига кригу
серед бігу
ламле, кришить в купи снігу
в гори льоду! Дніпр реве, —
то він бореться й живе.
Царство сонне
тоне, тоне,
бо прийшла весна...

Хто ж могутній заборонить
встати й нам від сна?

Грицько Чупринка

ДУМА ПРО ТРЬОХ ВІТРІВ

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанні гук!
Ой за горами, за високими,
Там за морями, за глибокими,
Ще й за шляхами несходимими —
Рано-пораненьку Ясне Сонечко
сходило.
Ясне Сонечко сходило, братів своїх,
Вітрів до себе іскликало,
До них словами промовляло:
„Брати мої!
Вітри мої!
Брати мої любі, милі,
Вольні, прудкокрилі!
А станьте ви на рівні ноги:
На гори, доли, на людяні шляхи,
на перелоги —
Летіть-співайте,
Про мене, вашого брата
старшого, Ясного Сонечка
Людям повідайте.
А уже ж я та не по-зимньому грію:
Зоря з зорею перемигнутися не вспіє —
Як я поломенію".

Теє Вітри зачували,
На рівні ноги ставали,
На різні сторони свої дужі крила
розправляли.

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанні гук.

Що перший Вітер молодий
Лукавий Сніговій
Та так собі подумав, так помислив:
„А чи не краще б було,
Коли б ти, братіку мій, Ясне Сонечко,
та по-зимньому ісходило?
Бо цю землю тільки пригрій —
То вже й клопіт мій!

Тож перший Вітер Сніговій-Морозище
Летить, гуде, свище,
Снігом хати обкидає,
З людей наеміхає:
„Це вас, — каже, — Сонечко веснянеє
вітає".
Тоді теє люди зачували,
Одно д'одного промовляли:
„Ой, не буть, видно, весні,
як об Різдві грому,
Коли до нас говорять по-чужому".

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанні гук.

Що другий Вітер молодий
Безжурний Буревій
Та так собі подумав, так помислив:
„Хай собі Сонечко, як завгодно
сходить —
Чи по-зимньому,
Чи по-весняному,
Аби мені можна пити-гуляти,
Свою душеньку потішати!

Тож другий Вітер налітає
Людям хати перекидає,
Гірко так насміхає:
„Це вас, — каже, — люди, весна та
воля вітає".

Тоді теє люди зачували,
Одне д'одного словами промовляли:
„Як отака весна, як отака воля —
Проклята ж наша доля!"

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанні гук.

Що третій Вітер молодий,
Ласкавий Легіт-Теплокрил
Та так собі подумав, так помислив:
„А спасибі Богові, що Сонечко
на весну повернуло,
А то б земля була навік схолонула,
заснула!"

Тож третій Вітер летить, співає,
До стріх із ласкою та по-рідньому
промовляє,
Жадного села, хатинки не минає,
У драну шибку ще й пучками
поторохкає-пограє:
„А вставайте, — каже, — люди,
Сонце вам усміхається,
Вашого плуга земля дожидається!"

Отоді теє всі люди зачували,
Із хат з піснями вихождали,
З великої радости святую землю
цілували —
Господа милосерного прославляли.

На ранній весні-провесні,
Гей, на світанні гук.

Павло Тичина

Співає хтось так любо...

В гайку чірінька пташка:
„Є в кожного дімок,
а в мене, бідолашки,
хоч би якийсь куток!“

Так пташка нарікає,
шукає, та дарма! —
Дімка в усьому гаї
ніде, ніде нема.

Лише там вітер пудить
і свище між гілок,
сніг падає і студить
і крильця, і чубок.

Весна про це почула
і з сонечком прийшла.
І, глянь, кущі в кошулях,
намети під гіллям!

Співає хтось так любо
про сонечко й блакить.
Це пташечка під дубом
весну так веселить.

„Чіріньк, чіріньк, чіріньки,
о, весно чарівна!
І пташечці не ліньки
співать отак щодня.

Оксана Лятуринська

Квітонька

Росте на наших луках
квітонька мала
Їй очі синьо-сині
веснонька дала.
Пройде побіля неї
з усміхом хтобудь, —
у слід тихенько квітка
скаже: „Не забудь!“

Оксана Лятуринська

Щука

На Шуку хтось бумагу в суд подав, що буцім би вона такеє виробляла, що у ставку ніхто життя не мав: того заїла в смерть, другого обідрала.

Піймали Щуку молодці та в шаплиці гуртом до суду притаскали, хоча чуби й мокренькі стали.

На той раз суддями були: якіїсь два Осли, одна нікчемна Шкапа та два стареньких Цапа, — усе народ, як бачите, такий добрячий та плохий.

За стряпчого, як завсіди годиться, була приставлена Лисиця... А чутка у гаю була така, що ніби Щука то частенько, як тільки зробиться темненько, Лисиці й шле то щупачка, то сотеньку карасиків живеньких, або линів гарненьких...

Чи справді так було, чи може хто збрехав (хто ворогів не мав!), — а все таки котюзі, як кажуть, буде по заслузі.

Зійшлися судді, стали розбирать: коли і як воно, і що їй присудити? Як не мудруй, а правди ніде діти, кінців не можна поховать...

Не довго думали — рішили і Щуку на вербі повісити звеліли.

— Дозвольте і мені, панове, річ держать! — тут обізвалася Лисиця, — розбійницю таку не так судить годиться: щоб більше жаху їй завдать і щоб усяк боявся так робити, — у річці вражу Щуку утопити!

— Розумна річ! — всі зачали гукать.

Послухали Лисичку і Щуку кинули — у річку.

Леонід Глібів.

Івасевий сон

Івась скоренько розв'язав рахункові задачі. Не довго то й думав над ними, не перевіряв вислідів. Чи так, чи не так, — аби була задача. Треба ж виспатися, щоб рано встати, піти до стрийка засівати з Новим Роком, щастя-долі побажати.

Заснув Івась і сниться йому, буцімто він уже йде до стрийка. Сніг блищить під ногами, а на небі моргають холодні зірки. Раптом хтось крикнув:

— Стій!

Івась оглянувся. За ним біг нічний сторож.

— Куди?

Івась дуже злякався:

— Я... йду до стрийка... Я не злодій...

— Не злодій? — засміявся хитро сторож. А де ділося 1250 карбованців? Га?

— Яких 1250 карбованців? Я нічого не знаю.

— Бідненький! Нічого не знає! Будь ласка зі мною на суд. Там ти нам скажеш усю правду.

— Але ж, пане, я маю йти до стрийка засівати з Новим Роком, щастя-долі побажати.

Сторож спрямував на Івася рушницю і різко закричав:

— Вперед!

Що ж було робити Івасеві? Пішов.

Прийшли вони до суду. Тут за столом сидить суворий суддя. Перед ним стоїть якась висока пані. Суддя питає діловито:

— Ви хто, пані?

— Я — Аритметика.

— А, будь ласка! Сядьте, пані Аритметико! Яке у вас діло? На кого вносите скаргу?

Аритметика мовчки подала судді Івасів рахунковий зошит. Суддя надів окуляри і став читати:

— „В касі було 3875 карбованців Видано 965 карб. Залишилося 1660 карб

Суддя почав писати щось у своїм записнику, щось шептав, врешті спитався:

— А де ж ділося 1250 карб.?

— Саме з тим я до вас прийшла. Де ж ділося 1250 карб.? — питала маломовна пані Аритметика.

Суддя глянув на Івася з-під окулярів і крикнув:

— Де гроші? Говори!

— Я не знаю. Я думав чи так, чи не так, аби була зроблена задача.

— Що він мені плете якісь теревені! До в'язниці!

А сторож тільки на те й чекав. Голосно засміявся, вхопив Івася за комір.

— Іди братіку, до Іванової хати. Там собі скоро пригадаєш, де ділися гроші.

Раптом з грюкотом відчинилися двері. До кімнати вбіг закривавлений, розхристаний чоловік. Він аж підскакував з люті й кричав:

— Згинуло 1153 людей!

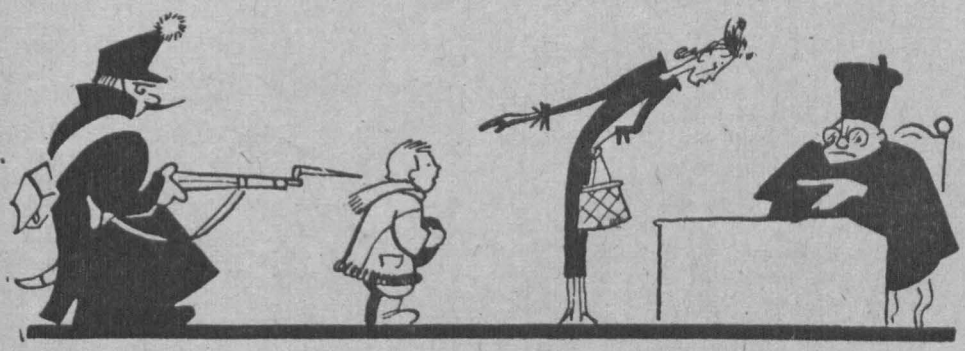

Пані Аритметика зжахнулася. Випустила з рук свою шкіряну торбинку. В ній болісно дзявкнули всі цифри.

— Що сталося? — спитав суддя.

— Ах! Читайте далі рахункові задачі. Там є про нашу справу написано. Я не всилі говорити, я млію! Води!

Поки сторож рятував хворого, суддя читав:

— В булинку було 22 помешкання. В кожнім помешканні жило по сім осіб.

Тут очунявся незнайомий і закричав:

— Рахуйте, пане суддя! Будь ласка, пані Аритметико! 22 рази по 7 буде 154. Так, чи ні? А розгляньте но в зошиті, скільки то людей в будинку помістив оцей телепень! — Тут незнайомий безцеремонно показав скривавленим пальцем на Івася.

Суддя прочитав: 2307.

— Ах! — зойкнула пані Ариметика і знову випустила з рук свою торбинку з цифрами.

Незнайомий чоловік кричав:

—Бачите! Вмістив у будинку 2307 людей. Будинок був старий. Не видержав тягару — завалився. Ай-ай! Я один лиш врятувався, і прибіг повідомити вас про це.

Івась став навколішки і почав просити:

— Я не знав... Я думав... Чи так, чи не так, аби була зроблена задача.

— Що ти мені плетеш? — гнівно тупнув ногою суддя.

Раптом сталося диво. Вода залляла судову залю, суддю, незнайомого чоловіка, суворого сторожа, навіть поважну паню Аритметику. Єдиний Івась врятувався, він одинокий опинився на вершку тополі. Навколо хвилювало безмежне море. Ніде не видко було ні острівчика, ні живої істоти. Моторошно стало Івасеві — почав плакати. Раптом приплив до Івася якийсь чорний чоловік — мабуть негр. Незнайомий блиснув очима і сказав:

— Я думав, що тільки я один врятувався, а бачу, що ти тут здоров сидиш.

— Що сталося? — спитав Івась. — Звідки такий потоп? За що така кара?

Негр почав росказувати:

— Десь на землі жив собі такий хлопець Івась. Він мав таку домову задачу: обчислити скільки квадратних кілометрів займають океани. Чи то легка задача, чи трудна — не знаю. Той телепень Івась якось так обчислив, що на сушу вже не стало місця. Океан скористив з нагоди — виступив з берегів...

Тут негр глянув проникливо на хлопця і спитався:

— Ти чого так зблід?

— Я... нічого... нічого...

— А може ти той Івась? — люто заревів негр, блиснув страшними очима й кинувся на хлопця.

— То не я! То не я! — верещав Івась.

Не знаю, що було б сталося, та, на щастя, Івась пробудився. Вже почало на день благословитися. Івась засвітив лямпу й переробив уважно всі три рахункові задачі. Потім набрав у татову рукавицю пшениці й побіг до стрийка засівати, з Новим Роком щастя-долі побажати.

М. Петрів

Жовтобрюшка

Матвій стьобнув коника батогом.

Жовтобрюшка сиділа на дереві. Вона побачила Матвія і охнула з дива:

— Весна, а він саньми їде!

Пурхнула з дерева і заспівала Матвієві над головою:

— Покинь сани, бери віз!

Матвій ляснув батіжком і засміявся.

— Дурна пташка! Що вона знає? Взимку крала з горобцями в курей заминку, а тепер, бач, яка мудра зробилася. Хоче мене старого вчити. Ще є ожеледь. Го-го! Ще можна їхати саньми.

Конячка підтюпувала поволі, обминаючи великі калюжі. Над землею співав жайворонок.

— О, жайворонок, то мудра пташка! У світі бував — у землі грецькій і турецькій, та не пишається своєю мудрістю. Співає собі під небом, мене не займає.

Жовтобрюшка знову перелетіла і заспівала Матвієві вже над самим вухом:

— Покинь сани, бери віз! Покинь сани, бери віз!

— Відчепися ти від мене! — крикнув Матвій. — Ти гадаєш, що по болоті віз так легко тягти, як тобі там у горі літати?

В лісі було дуже гарно, земля пахла, бруньки вже розпустилися спрагнені сонця, повітря і весняного дощу. Матвій збирав хмиз. Коли знаходив квітку сону, чи снігоцвіт, то зривав їх і примовляв:

— Це буде для Марусі.

Зайчик перебіг повз Матвія. Біг поволеньки, ніби хотів сказати:

— Дивися, Матвію! Гарна моя весняна шуба?

Сернюк перебіг швиденько, як стріла. Йому вночі виросли роги. Хоче їх показати серні.

Матвій назбирав багато хмизу, перев'язав його мотузкою. Несподівано на дереві знову заспівала жовтобрюшка:

— Покинь сани, бери віз!

— Ти вже тут? Ех, немудра птахо! Ти тільки і знаєш, що „покинь сани, бери віз". От іволга, то мудра пташка. Бувало, приїду до лісу, а вона вже пригадує: „Матвію, ходи до обіду". Чомусь її ще не чути. Може в теплих краях забарилася, а може не має часу співати.

Сонечко вже підійшло високо. Пригріло землю, залишки ожеледі взялися водою і щезли. Матвій рушив додому. Сани заскреготили по камінчиках і зупинилися. Матвій підпихав, вйокав, та не помогло.

— Що його робити? — став він думати.

— Покинь сани, бери віз! Покинь сани, бери віз! — заспівала над вухом жовтобрюшка.

— Хе, яка ти мудра? Де кину сани? Тут? А хмиз на плечах понесу, чи що?

Насварив Матвій на жовтобрюшку, та проте почав скидати з саней хмиз.

— Завтра виїду возом і заберу. Таки треба було послухати жовтобрюшку. І воно щось знає, хоч мале. От добре, що бодай квіток назбирав для Марусі. Від Різдва хворіє. Тож то втішиться сердешна, моя донечка маленька.

Матвій старанно обв'язав китичку торішньою в'юнкою травичкою, сів на сани і поїхав порожняком додому.

М. Петрів

КАМІННЕ СЕРЦЕ

Гей, Донбас, Донбас — Донецький басейн!

Розкинувся він у південно східньому закутку України і ховає в своїх кремезних грудях незлічимі скарби: сіль, живе срібло, доломіт, алябастр, графітовий камінь, гончарну глину, вапно, мармур, крейду, а найголовніше: хліб землі — вугілля.

Гомонять, зойкають гудками, скрегочуть машинами станції і міста величнього і чарівного Донбасу. Там блискавка мчить у мідних дротах. Там залізо кричить від болю. Там сталеві пальці потужніх кранів носять у повітрі опоки з розтопленим металем. Там живуть і працюють похмурі склодуви, металурги, машинобудівельники, залізничники, хеміки... і мовчазної вдачі трударі — підземні лицарі — шахтарюги.

Вони мовчазні і суворі, оті шахтарі Донбасу, оті шукачі глибоких скарбів, оті похмурі вільногруді велети, що порпаються там, у глибокій глибині, в царстві сліпого демона. Вони крушать гори, добувають у самого сатани, з кромішньої тьми закайденене сонце і висилають його »на гора« — людям, паровозам, кораблям, фабрикам, заводам, машинам.

»... Ой ти вугіль-вуглячок, чорне сонечко!«

Це Данило — штрековий вибійник гримить піснею.

Він співає сидячи без сорочки на великій брилі вугілля, яку щойно відколов своїм відбійним молотком, що тепер, як Данило, спочива спокійно. Над кошлатою, запорошеною головою вибійника висить акумуляторна, схожа на пляшку, лямпа, і розкидає довкола яскравий жмут проміння. Данило прикладає до чола долоню дашком, щоб в очі світло не било, і дивиться в штрек. Там, як темні тіні, метушаться люди. Коногони підводять під дучки люків вагонетки, а дучкові відчиняють дерев'яні загатки і вугілля стрімголов сиплеться вниз. Коли вагонетка вже наповнена, коногон покрикує на коняку, вона смикає, відтягає наперед вагонетку, а на її місце стає інша, порожня. А як уже вагонетки навантажені, коногон перечеплює коняку з одного на другий бік партії, і розлягається в штреку невпіймальний і величній коногонський свист.

А далі — і чалапання копит, і стукіт коліс, і милозвучні посвисти відлітають кудись у глибину штреку, а під дучками дзвенять лопати прибиральників.

Дзвенять, шарудять, подзенькують лопати, ллється пісня від дучок у темноту шахтної глибини.

Та враз лунка пісня обірвалася — з порожнього пролазу запасного гезенка вискочив на штрек круглий як барабан, десятник Бочко.

— Гей, либонь наші діти, соколята! — гукнув він у отвір гезенка. — Я вже тут на штреці. Ну, давайте за мною!

Він підніс над головою акумулятор і освітив гезенок. Звідти спочатку повилазили взуті в чоботи ноги, а далі шахтарські шаровари. Бочко спритно зігнувся і підставив свою спину.

— Ступайте на мене сміло! — крикнув він, задираючи голову.

Чиїсь ноги погойдались у повітрі, намацали десятникову спину і сперлись на неї. І тоді ж з гезенка виліз чорний, як сажотрус, учитель — Григор Панасович. Він легко зіскочив на діл і, зігнувшись, став на місце десятника.

І тут йому на спину стали ноги. Виліз Юрко, за ним Федь, а далі Тарас, Івась, Андрій, Нестор, Микола... Всі вони чорні, запорошені.

Їх помітив забойник Данило і, схопившись з вугляної брили, підскочив до гезенка. Він був такий високий, що навіть заглянув у гезенок. Протяг туди руки і витяг спочатку Любу, потім Марійку, Оксанку і, нарешті, замурзану учительку Ганну Василівну. Всі сміялися.

— Ну, слава Богу, долізли! — блискаючи очима, сказала Ганна Василівна, і витерла піт з лиця.

— Ну, будьмо знайомі! Я — вибійник, Данило Крук!

Григор Панасович, Ганна Василівна і всі діти — соколята тисли величезну долоню Данила вибійника, а він, розглядаючи їх, гомонів:

— Та я вже багатьох знаю: Це — Тарас, а це — Юрко, а це — Івась. Так? Ну і Федя теж знаю. Сусід!... Ну, тепер познайомились і ходімо до камінного серця.

Бронзоволиций велет, щурячи очі, метнувся у вибій штреку, на швидкуруч надів сорочку без рукавів, узяв відбійний молоток, зняв із затяжки лямпу і звернувся до соколят.

— Помандруємо в царство сліпого демона, до Чорного Озера, де лежить камінне серце, — таємничо вимовив велет Данило і рушив по штреку.

— Оце, бачите? — спитав Данило, показуючи на похмуру заплісняв ілу стіну. Стіна була сіра, зловісна. При долівці з тієї стіни випав великий кострубатий камінь, а з-під нього текла прозора, як скло, джерельна вода.

— Крім плісняв ої стіни і каменя в ній та рівчачка більш нічого не бачимо, — зауважив Григор Панасович.

На обличчі Данила зоріє усмішка таємнича і багатообіцяюча. І він, як чаклун, обережно, тихо наближається до стіни, прикладає до неї вухо і грюкає великим, як макогін кулаком. Бум, бум, бум — відповідає стіна. Стоячи навколішках, Данило хреститься. Потім нагинається і мозолястими, цупкими пальцями береться за гострі виступи каменя.

І ось враз він вириває із стіни камінь, підносить його над головою і відкидає з брязкотом геть, у бік.

І діти зразу помічають — на місці каменя зяє чорне око отвору печери.

— А тепер — за мною! — Данило взяв свою лямпочку в зуби і рачки поплазував у печеру. Поповзли за ним і всі діти.

Вони зразу потрапили у вузький прохід, де не можна було ані підвестись, ані повернутись. Долонями і колінами вони ставали у чисту, прозору воду і повзли. Повзли довго, аж утомилися та раптом пролаз закінчився і всі опинились у величезній галерії, де світло акумуляторних лямпочок уже невсилі було освітити стін і стелі. Повітря було тяжке і під серцем і в грудях млоїло.

Освічуючи шлях шахтарськими акумуляторами, вони йшли, як дивна процесія леґендарних підземників — духів.

Всі йшли, ішли — і раптом спинилися.

— Тут сувора і ніким незбагнена тайна царства сліпого демона. Ось гляньте, — і Данило кинув проміння

лямпочки на тихе, чорне, заворожене дзеркало води. — Тут починається Чорне Озеро. Придивіться — тут прозора і м'яка, як шовк, тепла, як весняний дощик, вода. Це свята вода, це чиста кров землі. Це кров з самого камінного серця.

Дивний таємничий настрій опанував дітей. Дивилися вони, розглядали Чорне Озеро, як чудо, як привид, як ману.

— Умийтесь! — сказав Данило і нагнувшись над озером, зачерпнув долонями воду і почав умиватись.

Та діти стояли нерухомі.

— Нічого не бійтесь. Ви тут володарі. Людині підвладне все на землі і під землею. Змийте з лиця вугляний порох.

— Та тут і викупатись можна, — завважив Григор Панасович.

— Озеро не глибоке, — відповід Данило. — Шахтарі в ньому інколи купаються.

— Ну, чого ж ми боїмося! — хоробро крикнув Федь. Всі зараз загомоніли і вже через хвилину над Чорним Озером нісся гармідер молодих голосів. Усі припали до теплої води озера. Умивалися, хлюпалися. Данило скинув чоботи і, сівши на кам'яному березі, спустив свої великі ноги в озеро.

— На цьому місці, де ми сидимо, був колись підземний водяний мішок, — розповідав Данило, — а як тут поблизу шахтарі відкрили горизонт і почали видовбувати вугілля, то від стрясення вода прорвалася крізь кам'яну стіну і затопила все дно шахти. Багато було мороки, поки викачали помпами з шахти воду. З того часу тут, в озері лишилася вода тільки ось в цьому камінному кориті, яке

ми бачимо. Джерельна вода, що б'є з під землі, іде через перерубаний у камені тунель до видовбаних у камені казанів-збірників. Звідтам випомповують її на верх, аж у наш шахтарський стан, що біля клініки...

Він розповідав це при загальній увазі і, взувшись у чоботи, підвівся на ноги.

— Ну, а тепер ідемо до найцікавішого й найдивнішого місця Чорного Озера. Підемо до камінного серця.

Данило пішов, а за ним ішли діти берегом Чорного Озера. Освічували собі лямпочками дорогу, а в воді відбивалися і пливли їх дивовижні тіні, так, що аж дивитись було лячно.

Стояла відчутна тиша. Така тиша буває літньої ночі за шахтою у донецькім степу. Але... чуєте? Там щось застугоніло і в повітрі пішли незримі, ледве чутні, глухі, притаєні звуки.

— Ка-та-ла! Ла-ка-та! Ка-та-ла! Троєкратно стугоніло щось, міняючи склади ритмів. Це нагадувало стукіт млинарського каменя, коли воно божевільно крутиться і розтирає золоте зерно.

— То — серце б'ється! — сказав Данило.

Він пройшов ще метрів п'ять і спинився, посилаючи вперед гостре проміння.

— Світіть ось сюди!

І діти зробили так, як Данило. Вони послали світло перед себе і зразу всі застигли вражені... Перед ними, в сяйві акумуляторних лямпочок, ворушилося величезне, виточене з чорного каменя, камінне серце Чорного Озера. Воно знаходилося біля берега, лежало в ямі, з якої било сильне джерело води і вода — ця кров землі, як казав Данило, — рухала камінне серце.

— Дивись — дивись, камінне серце ворушиться, як живе!

— А вода під ним булькає...

— Піниться біла кров...

— Ця біла кров землі оживляє камінне серце, — пояснила вчителька.

Але тут раптом весь гармідер затих, бо з темноти вилетіло щось зелене і з хряскотом та йоканням упало на камінне серце.

— Жаба! — скрикнула перелякана Марійка і всі відступились назад.

— Це — камінна жаба, — зауважив Данило.

— Я чула, ця жаба має в собі отруту, — сказала Ганна Василівна.

— Так, — підтвердив Данило. — Шахтарі кажуть, як жаба „тітьки" дасть, так уже поминай як звали.

А жаба велика, як кальоша, сиділа на кривих лапах, кліпала великими баньками очей, відкривши широчезний рот. Освічена акумуляторами, вони поблискувала зеленою, у чорних плямах шкірою. На ногах в неї виступали пазурі.

І враз неждано, негадано Нестір схопив з-під ніг камінь і жбурнув у жабу. Камінь не поцілив у страхітливу потвору, а вдарився в серце і відлетів у Чорне Озеро. А жаба раптом почала погрозливо рохкати.

— Дурний! — сердито кинув Данило, — не треба було її зачіпати.

Та було вже пізно. З темноти прискочила ціла зграя таких же великих, зелених потвор. Вони всі сіли на камінне серце і насторожено дивилися на непроханих гостей.

Ось, ось ще маленький, роздразливий рух і жаби схопляться та кинуться на дітей.

— Воювати нам тут з жабами дуже небезпечно, — порадив Данило. — Тихо й спокійно відходьте назад.

В цю мить в повітрі пронеслася зелена кальоша і впала Данилові на ногу. Він ударив акумулятором і відкинув від себе жабу.

— Тікайте! — крикнув Данило, а сам спинився і чекав нового нападу.

Та діти не хотіли лишати самого Данила. Вони теж спинилися. Скупчилися і насторожилися. Мертва жаба плавала в озері, а її подруги сиділи, рясно обліпивши ка-

мінне серце і дивились на нежданих гостей миготливими й загрозливими очима.

Жаби не рухалися, і діти почали потихесеньку відходити назад... Пройшли берегом Чорного Озера аж до пролазу. Поодинці продістались через пролаз, і покинули загрозливе царство сліпого демона.

Данило підняв камінь і затулив ним отвір у печеру. Загроза минула. Вона лишилась десь там у царстві тьми.

— Тепер нам жаби не грізні, — сказав Данило, — і ми можемо спокійно їхати „на гора" — до сонця!

Г. С-КО

(Уривок з повісти п. н. „Соколине Гніздо")

Пояснення маловідомих слів:

„На гора" — їхати з шахти на поверхню землі; штрек — дорога під землею в шахті, що нею возять вугілля; вибій — місце де вибійники рубають вугілля; кайло — шахтарський молоток; дучки люків — отвори, звідки насипається вугілля, яке зсовують з вибоїв; гезенок — отвір, через який з'єднуються вибої із штреком; горизонт — своєрідний підземний поверх. Шахта має кілька горизонтів — поверхів.

Пташина рада

Колись птахи зібралися в громаду,
Щоб дати лихові пораду:
І звір, і люди нищать їх —
Як жити серед лих таких?
Балакали чимало,
Усяке там по-своєму казало:
Той каже: „ми недбалі",
А дехто: „це святі послали
Нам за гріхи
Таку покуту з неба, —
Так їй коритись треба."

Аж кібець молодий з гурта:
„Ні, братчики, — озвавсь, — тут сторія не та!
Якби ми всі гуртом стояли,
Один би одного обороняли,
Тоді було б не страшно ворогів
І найдрібнішій тій пташинці,
А то ідуть — куди який схотів,
І ворог їсть нас по одинці.
Замість, щоб боронить гуртом своє життя,
Ми гриземося без путя.
Покайтесь, братчики, та схаменіться,—
Гуртом усі давайте биться".

— „Це правда. Правда... так..."
Зняла громада крик до неба.
„Авже ж! — промовив грак, —
Єднаться, а не гризтись треба,
А в нас щоденная гризня:
Раз бачив сам я серед дня,
Як кібець солов'я в садочку..."

„Що солов'я?" — тут кібець аж скипів.
— Та що? Піймав та й з'їв
Десь у куточку!..."
„Я з'їв? Я світ і правду вам
Тут зараз показав, дурним птахам,
А ви й брехати ще на мене!...
Та на ж тобі, опудало мерзенне!..."

І кібець за грака вчепивсь,
Граки ж за того стали сміло,
Шуляк за кібця оступивсь,
А там ще й інші встряли в діло —
Ґвалт, галас. крик!... Ще мить —
В повітр'я пір'я вже летить,
І почалась чубійка,
Безглуздая пташина бійка...

—

Даремно говорить про згоду,
Коли нема ладу серед народу.

Борис Грінченко

Хатинка

Стояв у лісі старий дуб. Товстий-претовстий, кора кострубата, коріння коряве з землі вилізло.

Прилетів дятел сам сорокатий, шапка червона, ніс голчатий. По стовбуру стриб та стриб, носом стук та стук — вистукав, де деревина м'якіша і ну дірку довбати. Довбав-довбав, видовбав глибоке дупло. Літо в ньому пожив, дітей вивів — і полетів.

Минула зима, знову літо прийшло.

Дізнався про те дупло шпак.

Прилетів, бачить: дуб, у дубі дірка. Чим шпакові не хатинка? Питає:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

Ніхто з дупла не відповідає, порожня стоїть хатинка. Натягав шпак сіна та соломи, став у дуплі жити, дітей виводити.

Рік живе, другий живе — сохне старий дуб, кришиться, збільшує дупло, ширшає дірка. На третій рік дізнався про те дупло сич-пугач.

Прилетів, бачить: дуб, у дубі дірка як котяча голова. Питає:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий. Тепер я живу: шпак — на дуді грати мастак. А ти хто?

— Я пугач-сич, мене вночі не клич: крилами махну, цоп — і проковтну. Забирайся геть з хатини, поки шкура ціла.

Злякався шпак сича, полетів.

Нічого не приносив сич, став у дуплі жити на своєму пір'ї.

Рік живе, другий живе, кришиться старий дуб, ширшає дупло.

На третій рік довідалася про те дупло білка-вивірка. Пристрибала.

Бачить: дуб, а в дубі дірка, як собача голова. Питає:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий, жив шпак — на дуді мастак, тепер я живу — сич, мене вночі не клич. А ти хто?

Я — білка руденька, стрибати легенька. У мене зуби довгі, гострі, як голки. Забирайся геть з хатинки поки шкура ціла.

Злякався сич білки — полетів. Натягала білка моху, стала в дуплі жити.

Рік живе, другий живе, кришиться старий дуб, ширшає дупло.

На третій рік дізналася про те дупло куниця. Прибігла, бачить: дуб, у дубі дірка, як людська голова. Питає:

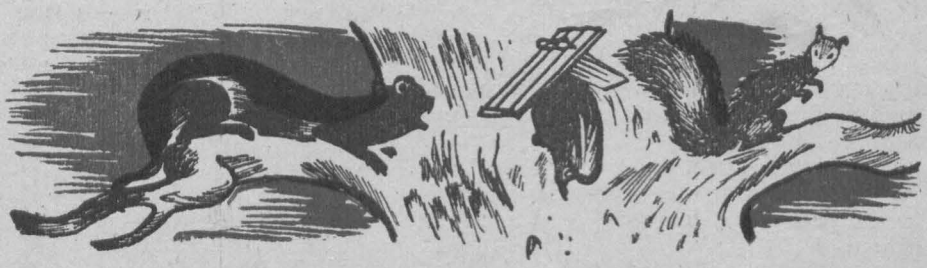

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий, жив шпак — на дуді мастак, жив сич — його вночі не клич, тепер я живу, білочка руденька — стрибати легенька. А ти хто?

— Я куниця, малий звір мене боїться. Нема страшнішого від мене, зі мною не тягайся даремно. Забирайся з хатинки геть, поки шкура ціла.

Злякалася білка куниці — пострибала.

Нічого не притягла куниця — стала так у дуплі жити, на своїй шерсті.

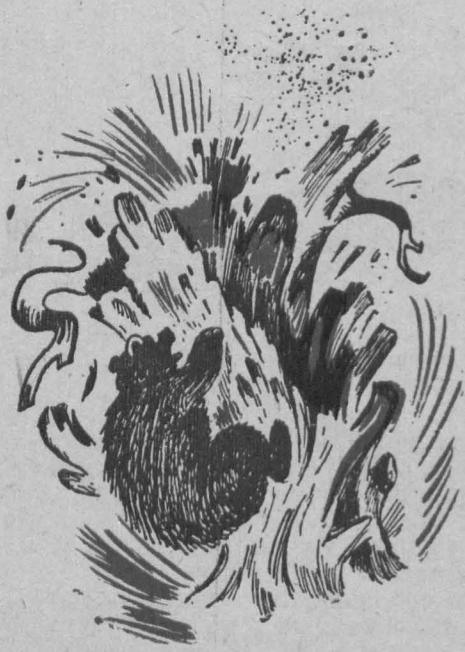

Рік живе, другий живе, кришиться старий дуб, ширшає дупло.

На третій рік дізналися про дупло бджоли.

Прилетіли, бачать: дуб, в дубі дірка в кобилячу голову. Летять, дзижчать, питаються:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий, жив шпак — на дуді мастак, жив сич — його вночі не клич, жила білка руденька — стрибати легенька, тепер я живу, куниця — малий звір мене боїться. А ви хто?

— Ми рій бджолиний — одна за одну згине. Дзижчимо, літаємо, мед збираємо і пожалити можемо, налякаємо кожного. Забирайся геть з хатини, поки шкура ціла.

Злякалася куниця бджіл, утекла...

Принесли бджоли воску, стали в дуплі жити.

Рік живуть, другий живуть. Кришиться старий дуб, ширшає дупло.

На третій рік дізнався про те дупло ведмідь. Прийшов, бачить: дуб, у дубі дірка, як ціле вікно. Питає:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий, жив шпак — на дуді мастак, жив сич — його вночі не клич, жила білка руденька — стрибати легенька, жила куниця — малий звір її боїться, тепер ми живемо: рій бджолиний — одна за одну згине. А ти хто?

Я ведмідь волохатий, житиму тут, вашій хатці капут.

Став на диби, звівся на дуба, поліз у дупло, та як натисне — дуб на двоє і розсівся. А з нього ях полетіло і шерсті, і сіна, і воску, і моху, і пуху, і пір'я, і пороху та... хатинці і край.

О. Іваненко

Вірна батьківщині

В південній Африці, в країні Карру, росте маленька цибулькувата рослинка — назви ще для неї не придумали. Перед кільканадцяти роками її викопали там вчені европейські природники. Їх зацікавило те, що вистачив невеликий дощ під час звичайно зовсім сухої африканської зими, щоб цибулька зразу прокинулася до життя і розвинула вповні листки.

Викопана цибулька поїхала в товаристві інших африканських рослин у бляшаній пушці до Европи. Коли тут прибула, листки її зісохли й опали. Цибульку пересадили, а коли прийшла европейська зима, цибулька в горщику на вікні — на вдивовижу всім — випустила свіжий маленький листок і всю зиму його задержала. Та лиш знову настала весна, а з нею сонце й тепло повернули, почав листок марніти і всихати. Всеньке літо стояла африканська цибулька на сонячному місці в городі, але ні сонце, ні дощ не могли її збудити до життя. Вона спала своїм зимовим сном, бо саме в часі наших весняних місяців там, в Африці, в далекому Карру, настає зима.

І щойно під осінь, у час европейських безпросвітніх листопадових днів, цибулька почала знову проявляти життя, бо саме там, в її далекій рідній землі, починалося гаряче, африканське літо.

Так було продовж восьми років. Цибулька випускала все тільки один листок і не зацвіла цілком, — не ставало їй гарячого африканського підсоння. Але вперто придержувалася рідних, прадідних звичаїв. Не признавала нашого літа й зими, а її маленька „душа" якимсь чудним способом зберігала пам'ять про рідний край і повинувалася порам року своєї далекої, але незабутньої батьківщини.

І дивуються вчені дослідники, що дає маленькій африканській цибульці таку відпорну силу проти всіх чужинецьких впливів — і не можуть розв'язати цієї загадки.

К. М.

Домашній театр

Нумо, діти, влаштуємо собі власний домашній, чи шкільний театр. Грати на сцені всі ми охочі — правда? Отож добудемо якусь сценічну картинку, поділимося ролями і станемо їх виучувати. Хтось з нас стане „режисером“-керманичем, і всі його будемо слухати. До помочі попросимо теж когось із старших. Зразу візьмемо якусь маленьку картинку, як от „Чорний Долько“, що її дістанемо в таборовій крамниці. Один з нас вивчить ролю Долька, Марусю гратиме одна з дівчат, інші ж будуть за Гребеня, Щітку, Мило, Рушник, а хтось і за Поросятко. Картинка ця така проста й легка, що можемо грати її навіть без сцени і декорації — у кутку кімнати, чи в шкільній залі підчас перерви. Отож попробуємо — правда?

Згодом можемо виучувати і грати складніші картинки, напр. „Гусеня“, чи „Півник та курочка“, які недавно появилися друком. Це дуже гарні й веселі сценки, до того з гарними піснями.

Зразу глядачами будуть наші товариші, згодом попросимо до нашого театру і старших гостей. Хай бачать і скажуть, чи добрі з нас артисти!

СКОРОГОВІРКА

Подорож до села Небилиці

Раз прийшов я в село
І в селі тім було
Навиворіт все.
Дивлюсь: Коза
Пастуха пасе,

Замахав пастухом батіг,
Пес надбіг —
І махає псом хвіст.
Трава—корову їсть,
У кузьні ковальчук —
Молотком стук-стук,
Підкову підклав
І Свиню підкував.
Свиня з утіхи як свисне,
Мов Рак,
(Пишу вам діти навмисне
Докладно так!)

Бачив я далі: Горобці
Плавали по ріці.
Над водою Риби літали,
Як Соловейки співали,
А коло ставка
Жаби зловили Бузька.
Далі іду: дивись!
Вибіг із Зайця ліс.
Заєць стрілив: бах-бах!
Впала забита стрільба.

Знов іду: в лісі хатинка,
З дерева Пес зацьвірінькав,—

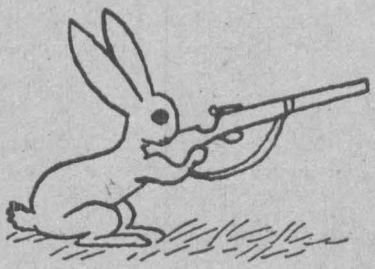

Я став:
Кіт на ланцюгу: „гав-гав!“
Заходжу в садок:
Повно там Бджілок,
У вулик яйця несуть,
А Курочки йдуть
Збирати з квіток
Золотий медок.
Вийшла хата з бабусі,
Я до неї сміюся,
А вона: „лізь на дубок
Нарви мені сливок!“
Я скочив, драбину приніс
І згори вдолину поліз,
Нарвав повний мішок
Грушок, яблук, сливок,
Приніс бабусі ускач,
Дістав від неї калач:
Я калач до рота підніс,
А він мене у зуби вгриз!

Як не всмак вам казка оця,
То не слухайте до кінця,
А іншим, чемним усім
Ще кращу колись оповім.

С. Гординський

Хрестиківка

+			Рід риби
	+		Інакше спокій
+			Найсолодший відпочинок
+			Є в різдвяній страві
	+		Багата гостина
+			Домашній звір
	+		Робимо з молока
+			Інакше огорожа
+			Жіноче ім'я

Букви на місці хрестиків дадуть назву твору, знаного всім українським дітям.

Числова загадка

1, 2, 3, 4, 5, 6;
7, 8, 9, 4, 10, 5, 4;
2, 1, 11, 3;
12, 9, 4, 1, 13, 14;
15, 4, 2, 1, 11, 3, 14, 3, 16;

Прочитайте слова Т. Шевченка, замінюючи поодинокі числа буквами, послуговуючись поданим унизу ключем:

8, 7, 9, 11, 5, 16 — козацький будинок;
1, 5, 14, 15 — інакше вділ;
8, 4, 10, 5 — братовбивник;
9, 4, 5, 4 — болюче місце;
2, 3, 6, 12 — український краєвид;
13 — приголосна.

Ребус

Відчитайте слова народної приказки.

„Нашим Дітям" — неперіодичний збірник-альманах ОПДЛ — Об'єднання Працівників Дитячої Літератури. Ч. 1. Мюнхен, 1947. Накладом Кооп. „Лябор", Видавничий відділ у Мюнхені, Розенгаймерштр. 46а.
Друкарня С. Слюсарчук, Мюнхен